

Uudet miehet airoissa

PERINTEISILLÄ REITEILLÄ JATKAEN

Päätoimittajan vaihtuessa tyyppillistä on, että huomiota kiinnitetään edeltäjän aikaansaannoksiin ja lehden tuleviin linjauksiin. Tämä on aiheellista tälläkin kertaa.

Haluankin esittää kiitokset edeltäjälleni professori Pertti Ahoselle. Hän ei onneksi ole jättämässä Hallinnon Tutkimuksen seuraa kokonaan vaan siirtyy seuran puheenjohtajan tehtäviin hyvää työtä tehneen professori Markku Temmeksen tilalle. Pertin päätoimittajuuden kohokohtia ovat olleet hänen omat pääkirjoituksensa. Ne ovat eräänlaisia pienoisartikkeleita, joissa on välillä kirpeästi, mutta samalla tarpeellisesti, ruodittu tutkimusalamme epäkohtia. Itsekin olen saanut toimitukselliset oppini Pertin työparina, toimitussihteerinä, ja hyvästä yhteistyöstä esitän myös kiitokseni.

Yhdessä uuden työparini, Jari Tammen, kanssa tulemme jatkamaan Hallinnon Tutkimus-lehden perinteistä linjaa. Hallinnon Tutkimus-lehden tulee edelleenkin olla tieteellisesti korkeatasoinen hallinnon tutkimuksen yleislehti. Tarvitsemme yhä niin tutkimusalueemme peruskysymyksiä käsitteleviä kuin hallinnon tutkimuksen perinnettä soveltavia, empiiriseen aineistoon perustuvia, kirjoituksia. Monitieteellisyys sekä tutkimusten metodeihin liittyvät ja tieteenfilosofiset vapaudet ovat arvoja, joista on myös syytä pitää tiukasti kiinni.

Hallinnon Tutkimus-lehteen tarjottujen kirjoitusten määrä on ollut riittävän suuri. Varsinkin artikkelitarjonta on ollut vähintäänkin kohtuullinen. Myös artikkeleiden tieteellisen tason takaava referee-järjestelmä on ollut verrattain toimiva, kiitos vastuullisten arvioitsijoiden.

Parantamisen varaa varmasti on. Näkyvimpänä sisällöllisenä puutteena lehdesämme lienee tieteellisen keskustelun ja kirja-arvostelujen vähäisyys. Tieteellistä keskustelua tarvitaan Hallinnon Tutkimus-lehdenkin palstoilla yhä enemmän.

Tulemme pitämään kiinni jo tehdyistä sopimuksista. Esimerkiksi seuraava Hallinnon Tutkimus-lehti tulee aiempien sopimusten mukaisesti sisältämään liberaalisia käsitteleviä artikkeleita. Tämä on sinällään tärkeä aihe, sillä konsensus-Suomessakin tarvitaan monensuuntaista kriittistä keskustelua hallinnon ja yhteiskunnan peruskysymyksistä. Kriittinen keskustelu pakottaa jokaisen tarkistamaan ja terävöittämään näkemyksiään.

TIETEESTÄ KÄYTTÖVOIMAA

Jokainen tieteellinen kirjoitus, kuten Jarmo Vakkuri tässä lehdessä julkaistussa lectionissa mainitsee, rakentaa omalta osaltaan käsitystä tutkimusalasta ja sen arvosta. Tämä on epäilemättä tärkeä ajatus. Hallinnon tutkimuskin elää, uusiutuu ja saa käyttövoimansa tieteenharjoittajien työstä.

Hallinnon tutkimuksessa nykytilanne voisi olla parempikin. Itse olen ollut viime aikoina huolissani jonkinlaisesta hallinnon tutkimuksen puhdin puuttumisesta. Ehkäpä tutkimusala kärsii 1990-luvun alun jälkeisestä uupumustilasta. Tämä ei luonnollisesti koske kaikkia. Kuitenkin tutkimusalueellamme pitäisi olla enemmän henkilöitä, joilla olisi sisäistä paloa vakuuttaa muita tai kehittää uusia ideoita. Liian monet ovat tuudittautuneet pikemminkin tutkimuksen seuraajan kuin raivaajan rooliin.

Aktiivisuuden puute näkyy monilla hallinnon tutkimuksen alueilla. Hallinnon tutkimuksesta puuttuvat lähes kokonaan suomalaiset artikkelit, kirjat ja tutkimusohjelmat, jotka olisivat innostaneet tutkijoita käymään keskustelua. Jopa tutkimus-alueita rakentavien perusoppikirjojen puute on ilmeinen.

Hallinnon tutkimus tarvitsee käyttövoimaa eli aktiivista tieteellistä kirjoittamista ulkoisen arvostuksenkin nostamiseksi. Usein tieteen kentälläkin törmää ihmetteilyihin siitä, mitä te hallinnon tutkijat oikein puuhaatte. Tietämättömyys ja siihen usein liittyvä koko alan mitätöinti ovat aseita, joita käytetään hyväksi muun muassa rahanjakokamppailuissa.

Paineet tieteelliseen kirjoittamiseen saattavat kasvaa, jos ei hyvällä, niin sitten pakolla. 1990-luvun keppi- ja porkkanamalli yksiköllisine tulosvastuineen ja palkkauksineen näyttää vähitellen tunkeutuvan korkeakouluissakin työskentelevien arkipäivään. Yksi mahdollinen palkkauksen peruste on tieteellisten tekstien kirjoittaminen. Jos visio siis toteutuu, yliopistossa työskentelevien palkkausperusteet ovat laskettavissa suoraan muun muassa Hallinnon Tutkimus-lehden pastoilta.

Tulospalkkaus ei välttämättä koidu tieteen tuhoksi. Se saattaa jopa nostaa niiden henkilöiden arvoa, jotka ovat olleet tuotteliaita ja aktiivisia tieteentekijöitä. Opetus ja tutkimus eivät ole toisiaan poissulkevia vaan enemminkin toisiaan täydentäviä tekijöitä.

LUOVINTAA KÄYTÄNNÖN JA TIETEEN VÄLISSÄ

Hallinnon tutkimuksen käyttäjäkuntana ovat tutkijoiden ohella käytännön työn piirissä työskentelevät. Ideaalina voidaan pitää, perustutkimusta unohtamatta, ainakin jossakin mielessä mallia, missä käytännön tarpeet ja tieto kohtaisivat toisensa.

Nopea silmäys Hallinnon Tutkimus-lehden menneisiin vuosikertoihin osoittaa, että tutkimus on ollut hallintokäytäntöjen hyvä liittolainen. 1980-luvun suunnittelukysymyksistä ja 1990-luvun alun tulosjohtamiskeskusteluista on siirrytty yhä selvemmin strategioiden analysointiin, arviointiin, tietoyhteiskuntaan ja mikrohallinnollisiin tutkimuskohteisiin. Tieteentekijät puuhastelevat paljolti samojen kysymysten äärellä kuin hallinnossa työskentelevät.

Se, ovatko tieteentekijät käytäntöjen rakentamisessa ideoijia, kehittäjiä vai kriitikoita, on ratkaisemattomia ikuisuusksymyksiä. Oleellista on se, että vaikka tieteelliset tekstit saattavat toisinaan hukkua kiireisten hallintoihmisten paperipinon alle, tiedolla on tunnettu merkityksensä käytäntöjen kannalta.

Tieteen ja käytäntöjen kohtaaminen on monitahoinen asia. Esimerkiksi ranskalainen yhteiskunta-ajattelija Michel Foucault houkuttelee tarkastelemaan käytäntöjen ja tiedon suhdetta todellisuuden rakentamisen, valtasuhteiden ja strategioiden näkökulmista. On varmasti totta, että tiedon kautta tunnistamme vaikkapa ekonomistien ammatti-identiteettejä tai työyhteisöjen häiriökäyttäytymistä ja -käyttäytyjiä. Valtasuhteiden, toimintamahdollisuuksien rajoittamisen, näkökulmasta hallinnon tutkijat määrittelevät periaatteita, joiden mukaisesti esimerkiksi esimiesten ja alaisten tai virkamiesten ja kansalaisten tulee suhtautua toisiinsa.

Tieteen strategioita hallintokäytäntöihin on ainakin julkisessa hallinnossa määriteltä viime aikoina erityisesti arviointitutkimuksen yhteydessä. Siinä strategisena lähtökohdana – jälleen kerran – on ollut tiedon hyödyllisyyden korostaminen käytäntöjen kannalta. Poikkeuksellista on se, että tieteen tekijät ovat pyrkinneet aiempaa selvemmin ottamaan toimintansa lähtökohdaksi hallinnon ongelmat ja ajattelutavat. Toisaalta arvioinnin oikeutuksena on asiantuntemuksen korostaminen ja mystifiointi jopa toisiin tieteen harjoittajiin nähden. Arviointitutkimukseen on tullut esimerkiksi laadullisen tutkimuksen sijasta laadullinen arviointi tai hermeneuttisen tutkimuksen sijasta hermeneutiikkaan perustuva arviointi. Tosiasiallisesti ero arvioinnin ja muun tutkimuksen välillä on usein keinotekoinen.

Kaikesta huolimatta suhtaudun optimisesti tieteen ja hallintokäytäntöjen vuorovaikutuksen kehitykseen. Arviointitutkimuksessakin on yhä selkeämmin tunnistettu tieteentekijöiden vastuu hallintokäytäntöjen kannalta, vaikka kehittämistyössä

tutkija usein kohtaa ajatuksilleen suotuisan tilanteen sijasta raakaa poliittista kilpailua. Kuitenkin arvioinnin lisääntyessä tiedon ja tutkimuksen kanssa tekemisissä olevien henkilöiden määrä jatkuvasti kasvaa. Lisäksi ainakin itselläni on ollut arviointitutkimusta tehdessäni ilo kohdata korkeaa ammattitaitoa, avoimuutta ja tieteellisen etiikan ymmärtämystä.

VIERAILLE VESILLE?

Kansainvälisyys on 1990-luvun tieteen vahvoja arvoja. Sen yksisuuntaisuutta kohtaan on mielestäni kohdistettu perusteltuakin kritiikkiä. Huomiota on kiinnitetty muun muassa siihen, että kansainvälisyys ja pelkästään siitä palkitseminen suosii vierailia kielillä kirjoittamista, vaikka pienillä kielialueilla olisi tärkeää pitää kiinni omasta kielestä ja sen kehittämisestä. Oman kulttuurin, jota tiedekin omalta osaltaan rakentaa, kehittäminen unohtuu helposti kansainvälisyyden huumassa.

Näkemykseni on, että hallinnon tutkimus tarvitsee sekä kotivesillä seilaajia että maailmanmatkaajia. Hallinnon tutkimuksen tulee kyetä vastaamaan suomalaiselle hallintokulttuurille ainutlaatuisten kysymysten vaatimaan tiedon tarpeisiin. Toisaalta kansainvälistymistä tarvitaan muun muassa tieteen profiiliin, vaikutteiden ja erikoistumisen takia. Vain suomalaisella hallinnon kentällä liikkuva tutkija joutuu olemaan usein »jokamies jantunen», joka joutuu tiedon tarpeiden muuttuessa vaihtamaan jatkuvasti tutkimuskohdettaan.

Hallinnon Tutkimus-lehden pääosin kotimaista suosiva linja näyttää pääsääntöisesti tarkoituksenmukaiselta. Kritiikkiä valittua linjaa kohtaan on ainakin toimittukseen välittynyt vain vähän. Tulemme kuitenkin edelleen, erityisesti teemanumerojen puitteissa tekemään töitä kansainvälistenkin kirjoittajien hankkimiseksi.

YHTEISTYÖLLÄ ETEENPÄIN

Oma kokemukseni on, että tieteellisen lehden eteenpäinviemisen ytimenä on hyvä ja monensuuntainen yhteistyö. Lehti heijastelee tiedeyhteisön tilaa ja merkitystä yhteiskunnassa.

Pyrimme jatkamaan Hallinnon Tutkimus-lehden toimittamisessa avoimuuden ja yhteistyön linjaa. Otamme mielellämme vastaan kirjoitusideoita ja artikkeleita. Hallinnon tutkimukselle on onneksi tarvetta niin kauan kuin ihminen ei ole täydellinen ja tekee asioita yhteistyössä muiden kanssa.

Lopuksi haluan kiinnittää huomiota siihen, että tutkimuksella voi olla henkilökohtainenkin sisältö. Matka itseen ja omiin ajatuksiin ja maailmankuvaan ei ole kaunokirjallisuuden kirjoittamista ja lukemista harrastavien etuoikeus. Myös se, millä tavoin tieteellistä tekstiä kirjoittaessamme ja lukiessamme jäsenämme ja hahmotamme asioita, kertoo monesti meistä itsestämme jotakin. Tiedon arvo ei ole vain yhteiskunnallinen vaan myös yksilöllinen. Tästäkin syystä jatkamme toimituksessa mielellämme ponnisteluja Hallinnon Tutkimuksen eteenpäin viemiseksi.

Jari Stenvall